

Fragment 1

Extraits de l'historiographie d'Anton de Kom : *Wij slaven van Suriname*, parue en 1934

DBNL, pp. 2-15

1886 mots — 10723 caractères (espaces non compris)

'Sranang', ons vaderland

Van 2 tot 6 graden Zuiderbreedte¹, van 54 tot 58 graden Westerlandte, tusschen het blauw van den Atlantischen Oceaan en het ontoegankelijke Toemoek-Hoemak gebergte, dat de waterscheiding vormt met het Amazone-bekken, gevat tusschen de breede waterstroomen der Corantijn en Marowijne, die ons van Britsch en Fransch Guyana scheiden, rijk aan ontzaglijke bosschen, waar de groenhart, de barklak, de kankantrie en de kostbare bruinhart groeien, rijk aan breede rivieren, waar reigers, wieswiesies, ibissen en flamingo's hun broedplaatsen vinden, rijk aan natuurlijke schatten, aan goud en bauxiet, aan rubber, suiker, banaan en koffie... arm aan menschen, armer aan menschelijkheid.

Sranang - ons vaderland.

Suriname, zooals de Hollanders het noemen.

Nederland's 12de en rijkste, neen, Nederland's armste provincie.

Tusschen de kust en de bergen sluimert onze moeder, Sranang, sedert duizend en nogmaals duizend jaren. Niets is veranderd in de dichte bosschen van haar onbekende binnenlanden.

De oerwouden van het hoogland schijnen verstart in een eeuwenlang zwijgen, pas tegen den nacht ontwaakt, als een verborgen muziek, het gonzende geruisch van duizenden insecten. Romantischer, maar tevens woester, is het landschap in de savannen en langs de rivieren. Slingering van lianen, die als draperieën neerhangen van de boomen, versperren den weg, wilde orchideeën bloeien, hier leven de schichtige patjiera's, capucijner aapjes banlanceeren op de takken, papegaaien laten hun schrille kreten hooren, de jaguar loert, een gordeldier speurt met zijn spitse tong naar mieren.

Onberoerd en onontgonnen wachten sedert duizenden jaren de donkere bosschen van moeder Sranang. Zonderlinge dieren wonen hier, wier namen in het Westen nauwelijks bekend zijn: boommiereners, boomstekelvarkens, de vireo's, de tanagra's, de tiegrieman en de blauwdas, pepervreters zitten op de hooge toppen der palmen en zwermen dagvlinders, de schitterend blauwe morpho's, de gele en oranjekleurige callidrya's verheffen zich tot vaak onder de kruinen der boomen.

Menschen?

Menschen zijn er nauwelijks om van deze schoonheid te genieten.

In het benedenland wonen de Waran's, de Arowakken en de Caraïben, zwakke uitstervende Indianenstammen, machteloze afstammelingen der oorspronkelijke bevolking, die door de blanken van de beste plaatsen werd verdrongen. In het bovenland de Trio's en de Ojana's. Hun kralen arbeid en kunstig vlechtwerk, hun fijnbewerkte danssieraden spreken van een aangeboren zin voor schoonheid. Ongeveer 2450 Indianen en ongeveer 17.300 Marrons, de boschnegers, waarover wij later nog zullen spreken.

Ten hoogste 20.000 mensen bevolken de binnenlanden van Sranang, een gebied met bijna vijf maal Nederland's oppervlakte. Voor de rest zijn de bosschen slechts bevolkt met agoeti's en luiards, met boschduivels, tapirs en watervarkens, met den brulaap, miereneter en aboma snitjie.

De historie is moeder Sranang voorbijgegaan, drie eeuwen Hollandsche kolonisatie hebben haar binnenland onberoerd gelaten, de stroomversnellingen van haar rivieren drijven geen motoren, de vruchtbare gronden zijn niet bezaaid, de kostelijke schatten der bosschen zijn niet ontgonnen, in bitterste armoede, in schamele onwetendheid leven de wilde stammen temidden van een natuur, waarvan de overdaad nutteloos teloor gaat.

Zelden waagt een blanke zich in deze wildernissen, waar de weg slechts aan de Indianen en de boschnegers bekend is. Langs den loop der rivieren dringt soms een Fransche libéré, een Britsche rowdy, een Hollandsche onderzoeker het land in. Zij zetten hun mes in de blanke huid der bolletrie en doen het kostbare melksap vloeien. Doch de libéré keert terug naar de kust, de rowdy drinkt zich dood in een whiskyroes, aan zijn eenzaam kampvuur, de Hollander laat zich door Marrons in een kano de rivier afroeien, de wildernis blijft achter, de wonden der rubberboomen vergroeien, het verlaten kamp wordt door slingerplanten overwoekerd.

Van Holland's invloed, Holland's energie, Holland's beschaving valt in het binnenland van Sranang geen spoor te vinden, in geen weg, geen brug, geen huis staat Holland's historie geschreven. De blanken hebben slechts angst gekend voor de wildernis, waar de ontvluchte slaven hun toevlucht zochten.

Alleen een armzalig verwaarloosd spoorlijntje, dat nergens heenvoert en nooit voltooid werd, getuigt van een korten waanzinnigen goouddroom.

De wijde vlakten der savannen, de bosschen en de hoge granietbergen van moeder Sranang slapen sinds honderd eeuwen.

Voor hen werd nog geen historie geschreven. Slechts op de smalle strook langs de zeekust, hier en daar aan de monding der groote rivieren, op de allervruchtbaarste alluviale gronden waait het rood, wit en blauw van de Hollandsche driekleur.

Rood.

'Kijk moeder', zegt verwonderd het kleine blanke jongetje uit het prachtige boek van Madeleine Paz 'Omdat ik zwart ben' - 'ziet U wel dat die negers ook rood bloed hebben?'

Wit.

De kleur van de vredesverdragen van Crommelin.

En blauw?

De kleur van onzen tropenhemel, waarheen wij door de donkere bladeren onzer boomen opzien om in den fonkelenden glans der sterren de belofte van een nieuw leven te lezen?

Neen, dat is het diepe blauw van den Atlantischen Oceaan, waarover eenmaal de slavenhalers hun Afrikaansche buit, hun levende koopwaar, onze ouders en grootouders, naar hun nieuwe vaderland Sranang voerden.

Het tijdperk der slavernij

De komst der blanken

'Het oude volk dat, zichzelf ten verderve, gastvrij was voor de broodronken mannen van een Spaansche karaveel en voor een man, die Christus-drager heette. Een volk dat opgejaagd...'
(Albert Helman in Zuid-Zuid-West.)

'Gelukkig het volk' zegt een Fransch schrijver, 'dat geen geschiedenis kent.'

De geschiedenis van Suriname dateert van de ontdekking der Wilde Kust (Guyana), in 1499 door de blanken.

Wij weten door Hartsinck², hoe het er in die dagen op de Wilde Kust uitzag. Daar woonde destijds een volk van Indianen, die heer en meester waren in hun eigen rijk. 'Gastvrij zijnde', schrijft Wolbers in zijn 'Geschiedenis van Suriname'³, 'ontvingen zij dikwijls bezoek van andere stamgenooten, waarbij het gesprek doorgaans over hun geliefkoosde onderwerpen, jacht en visscherij liep. Zij bezaten een zekere aangeboren eerlijkheid en rechtvaardigheid, die in al hun handelingen uitblonk; zij betoonden zelfs een wellevendheid en vriendelijkheid, die men bij onbeschaafde volken niet verwacht zou hebben. Indien zij met elkander een gesprek voerden, was het steeds met bedaardheid en zachtheid, nooit spraken zij elkaar op verachtelijke wijze aan. Ook bezaten zij eenige kennis van den loop der sterren, welke hun van groot nut was tot het opsporen van den weg in de wildernissen.'

Deze beschrijving klopt nog heden met datgene, wat ons ontdekkingsreizigers vertellen over het karakter van hun afstammelingen, de Trio's en de Ojana's. Ook van hen geldt, dat zij bedaarde menschen zijn, bij wie heftige gemoedsuitdrukking of uitbundig lachen zelden wordt waargenomen, ook van hen roemt men de gulle goedgeefschheid, den moed en de ondernemingskracht, ook zij zijn voortreffelijke bootslieden en uitstekende kenners van het oerwoud. En toch vormen zij niets dan het in zijn natuurlijke ontwikkeling geremde overschot van wat eens een zelfstandig en gelukkig volk was.

---

² Mr. Jan Jacob Hartsinck, Beschrijving van Guiana of de wilde kust in Zuid-Amerika, enz., te Amsterdam, bij Gerrit Tielenburg, 1770. Een van de oudste en belangrijkste werken over Suriname, waarin de voornaamste brieven, adviezen, ordonnantiën, conventies en octrooien letterlijk geciteerd zijn. Hartsinck, wiens vader 25 jaar als directeur zitting had in de Surinaamsche Sociëteit, genoot voor dit boek de medewerking van den kolonialen secretaris van Meel en andere aanzienlijke inwoners van Suriname, terwijl hij voorts in staat was gesteld de archieven, resoluties, placaten en ordonnanties van de koloniale regeering te raadplegen. Hierdoor kan zijn werk op volkomen betrouwbaarheid aanspraak maken.

³ J. Wolbers, Geschiedenis van Suriname, Amsterdam, 1861, blz. 17.

Wij zullen in ons boek nog vaak verwijzen naar dit uitnemende standaardwerk over Suriname, waarvan de objectiviteit en de zin voor recht en waarheid des te meer in het oog vallen, wanneer men bedenkt dat het geschreven is in een tijd, toen de slavernij in Suriname nog niet afgeschaft was. Aan de voorrede van dezen waarlijk godvruchtigen en liberalen schrijver, die krachtig de afschaffing der slavernij heeft bepleit, ontleenen wij, ten einde de geloofwaardigheid van de door Wolbers vermelde feiten te doen uitkomen, de volgende passages:

Vooral werd mij een rijke bron ontsloten op 's Rijks-Archief. Daar vond ik, in de notulen van Gouverneurs en Raden, dagboeken der Gouverneurs en andere officieele stukken de belangrijkste bijzonderheden... Wel was het een vermoeiende arbeid, dat groot aantal lijvige folianten (manuscript) door te lezen, doch die moeite werd ruimschoots beloond, wanneer bijzonderheden werden aangetroffen, waardoor een helder licht over tot dusverre duistere punten werd verspreid (blz. II).

Steeds heb ik waarheid willen vermelden... Men zal mij nimmer met grond kunnen beschuldigen onwaarheid te hebben geschreven of de feiten verdraaid of in een valsch licht te hebben gesteld (blz. IV).

Wat dreef de blanken naar deze 'wilde' kusten? Welke roeping bezielde hen? Welke tijding, welk geluk, welke beschaving hadden zij aan dit vrije en gelukkige volk te brengen? Kwamen zij, de eerste Spanjaarden die onze kust bezochten, aan Guyana de zegeningen brengen van autodafé en inquisitie? Brachten zij, in naam van Christus, de verdraagzaamheid over, die Spanje destijds toonde tegen Joden en Mooren, of de blanke beschaving van het rad, de brandstapel en andere torturen? Was dit de rechtstitel voor hun invasie? Of kwamen zij slechts in het geel en rood van hun vlaggen de boodschap brengen, dat goud altijd met bloed gekocht wordt?

Wij laten de feiten het antwoord geven.

In 1492 ontdekte Columbus Amerika en weldra oefenden de overdreven schilderingen van het nieuwe land en zijn rijkdom een onweerstaanbare aantrekking op de Europeanen van iederen rang en stand uit.

Over hen schrijft Professor Werner Sombart in 'Der Bourgeois'⁴: 'Een bijzondere vorm der zeerooverij waren de ontdekkingsreizen, die voornamelijk sinds de 15de eeuw steeds menigvuldiger werden. Al waren bij deze tochten vaak ook allerlei idealistische motieven, als wetenschappelijke of religieuze belangen, eerezucht en lust tot het avontuur mede in het spel, toch bleef steeds de sterkste (en vaak genoeg de eenige!) drijfveer de winzucht. In wezen zijn het niets dan goed georganiseerde rooftochten, die de uitplundering der overzeesche gewesten ten doel hadden. Vooral nadat Columbus zijn ontdekkingen gedaan had en van zijn reizen echt stofgoud mede naar huis bracht, benevens het sprookje van den vergulden prins, werd El Dorado, het goudland, het uitgesproken of stilzwijgende doel van alle tochten. Nu verbonden zich de bijgeloovige schatgraverij en de bijgeloovige alchemie met de bijgeloovige hoop op een land, waar men het goud met scheppen zou kunnen vergaren, tot een onweerstaanbare drang naar veroveringen.

Wat ons hier echter bovenal interesseert, zijn de eigenaardige mensen, die de leiding van zulke ondernemingen hadden. Het zijn oerkrachtige, avontuurlijke, aan de overwinning gewende, brutale, hebzuchtige veroveraars van groot kaliber, zooals ze sindsdien zijn verdwenen.

Deze geniale en niets ontziende zeeroovers, waarvan vooral Engeland in de 16de eeuw zoo'n groot aantal voortgebracht heeft, zijn uit hetzelfde hout gesneden als de Italiaansche bendeleiders, de Can Grando's, Francesco Sforza, Cesare Borgia, doch met dit onderscheid, dat de geest van eerstgenoemden nog veel sterker op het verwerven van geld en goederen gericht is, zoodat zij reeds veel dichter bij den kapitalistischen ondernemer staan dan de Italiaansche condottieri's....

Men zal vragen, hoe ik er toe kom, om deze veroveraars en roovers bij het kapitalisme in te deelen. Het antwoord is eenvoudig: niet slechts omdat zij zelf een soort kapitalistische ondernemers waren, maar vooral, omdat de geest welke hen vervulde, dezelfde geest was, die alle groothandel en elk koloniaal stelsel tot in de 18de eeuw bezielde heeft. Want de handel en het koloniaal beheer waren in hun diepste wezen evengoed avonturiers- en veroveraarstochten als de zeerooverijen, de kaapvaart en de ontdekkingsreizen, waarover wij spraken. De avonturier, de zeeroover en de groote koopman gaan ongemerkt in elkander over.'

---

⁴ Werner Sombart, *Der Bourgeois*, Leipzig, 1913, blz. 96/98.

Fragment 2

Extrait du recueil de poésies d'Anton de Kom : *Strijden ga ik*, paru en 1969
DBNL, p.29.

83 mots — 462 caractères (espaces non compris)

[Suriname ons vaderland!]

Suriname ons vaderland!

Land van blauwe lucht en eeuwige zonneshijn

Watervallen en bronnen die altijd klateren

Mieren en appels met de kleur van rode wijn

Blauwe bergen plassend in de wateren

Milliarden insecten die eentonig gonzen

Rivieren, kreken vol gouden stromen

Vogeltjes gekleed in brillante donzen

Surinaamse ebben, ceder, reuze bomen;

Liefde voor dit land, mensen en natuur,

Judith, hierdoor wordt je geest zo groot

Gedurende je hele schone levensduur

Want liefde is meer soms, dan het dagelijks brood!

Anton

Fragment 3

Extraits du récit *Ontiehmangh, Ba Anangsieh, en de slang (De jager, spin en de slang)* dans le recueil d'histoires d'Anton de Kom : *Anangsieh Tories – Verhalen van de spin uit Suriname*, Atlas Contact, 2021, pp.149-153

721 mots — 3542 caractères (espaces non compris)

Wasiehgodoh liep snel naar het bos. De sendjiesopo's keken droefgeestig in de warme zon. De blomen dansten met hun blanke kelkjes. De klimopbladeren fladderden tegen de wand van het huis. Aasgieren grinnikten vanuit de droge takken van de hoge kankantrieboom. Aan de hemel waren dikke rode strepen getrokken.

De vader van het meisje zocht het hele bos af, zo nu en dan met zijn bevende vingers wilde bladeren uitzoeken. Het denkbeeld dat zijn dochter Akropienah aan de vergiftiging zou sterven, liet hem niet met rust. He was daarom misschien, dat hij niet de juiste kruiden uitzocht. Hij kreeg het zelf zo benauwd dat hij wilde gaan zitten om uit te rusten. Maar weer kwamen voor zijn geest het bed en daarop een jong meisje gelegen, dat ontzettende pijnen leed, en waarschijnlijk, zonder hulp, moest sterven.

Hij verzamelde al zijn krachten bij elkaar en begon met alle ernst weer de kruiden tegen de giftige slangenbeet te zoeken.

Het druiste hem door het hoofd. Het scheen hem alsof in de verte de koortsachtig stem van zijn dochter klonk. De grond leek hem telkens bij iedere pas op te rijzen. Zelfs de koele bries van Stromendgoodrivier voelde hij niet.

De bladeren en struiken leken alle vreemde groene dwergjes en kleine torren geworden te zijn. Dreunende geluiden meende hij van onder de aarde te horen. Zonder dat hij wilde moest de grote sterke man rillen. Zijn ogen brandden hem voortdurend in de kassen. De rode gloed van de hemel verdween en er kwam een ontzaglijk diepe blauwdoek voor in de plaats. De zonnestralen prikkelden Wasiehgodoh in het gezicht, het scheen alsof het uiteinde van ieder zonnepijl een scherpe naald was. Zonder dat hij feitelijk goed begreep was de man uit het bos gelopen. Maar steeds weer blaadjes en gedroogde bloempjes oprapende, en deze zorgvuldig in een soort grove doek, die hij deels van zijn schouder hangende in de hand hield. Deze doek was reeds voor een vierde deel vol met kruiden.

Wasiehgodoh, nog bezig, merkte helemaal niet dat nog geen paar meters van hem verwijderd een grote slang zich vergenoegend kronkelend en naar hem lag te loeren. En toch meende de man een geritsel te horen. Op datzelfde ogenblik viel zijn oog op het afschuwelijke monster. Hij liet zijn doek onmiddellijk los, greep naar een dikke stok die in de buurt lag. Dit alles gebeurde zo snel; voordat het verschrikkelijke maar tegelijkertijd prachtige dier in de gaten had wat er ging gebeuren, stond Akropienahs vader vlak voor hem. Hij mikte met zijn stok precies op de enorme mooie kop van de reuzenslang. In plaats van een moordlustige kop, met fondelende ogen, duivelse tanden en een van boosaardigheid trillende tong, die voor ieder naderend mens een wisse dood zou betekenen, zag Wasiehgodoh om het maar zo uit te drukken een goedmoedig monsterslang. Het dier was niets kwaads van zin. De vader van het meisje wilde echter de kop verpletteren, die tussen de sierlijke varens schommelde. Wat was het toch een heel vreemd geval. Zelfs de bloemen ware schitterend op de slang gekranst, die zeker drieënhalve meter lang was.

Op hetzelfde ogenblik dat Wasiehgodoh zijn arm ophief om de slang te treffen, hoorde hij in het struikgewas net van hem en de slang vandaan een bekende zachte stem.

‘Halt. Stop, mijn vriend. Wees vooral voorzichtig. Niet deze moet ge doden.’

En daar baande gelijk met zijn woorden Ba Anangsieh zich een weg. En stond lachend met zijn altijd vriendelijke snuit voor Ontiehmangh Wasiehgodoh.

De man liet ogenblikkelijk zijn stok vallen. Hij reikte zijn trouwe vriend in omzwerving de hand. De spin nam de hem toegestoken hand aand en drukte die, onderwijl van genoeg zacht brommend. De jager keek met wantrouwen naar de slang, die van zijn kant helemaal geen aandacht aan Akropienahs vader schonk.

‘Vertel me eens, vader Wasiehgodoh, waarvoor moet ge kruiden hebben? Ik zag je bezig met het verzamelen,’ zei de spin.

‘Ach,’ antwoordde de man, ‘waarvoor zou ik je lastigvallen. In deze zal je me toch niet kunnen elpen.’

‘Maar,’ sprak Ba Anangsieh, ‘dat kunt ge toch niet weten. Ik ben wel niet zo knap als de mensen. Maar dat is ook gelukkiger, want dan zou ik misschien net zoals de mensen met mijn kunde omspringen. Kijk eens, veel weten is goed, maar dan moet je het om het welzijn van de mensen gebruiken.’

Fragment 4

Extrait du récit *Fansi's Stilte, een Surinaamse grootmoeder en de slavernij*, de Tessa Leuwsha, Éditions Olympus, paru pour la première fois en 2015, pages 32-33

513 mots — 2562 caractères (espaces non compris)

Moesje had geen geluk met mannen. Niet met Alberts vader, ook niet met die van Jet en John. Albert en moesje waren samen geweest tot Jet was geboren, daarna John; ze woonden in die jaren in Nickerie. Toen de rest kwam, was alles veranderd: veel monden om te voeden en er was weinig geld. Moesje had nu een nieuwe man, Prince. Prince was lang en zwart. Een bakker, en soms werkte hij in het oerwoud als balatableeder, aftapper van rubberbomen. Prince kwam van het eiland Sint Lucia, hij sprak Engels maar vooral patois, creools Frans. In het Neger-Engels, Surinaams, kon hij zich redelijk verstaanbaar maken. Prince vertrok naar Paramaribo, daar was meer werk; hij kon geld naar Nickerie sturen. Hij huurde in de wijk Combé een kamer in een van de lange arbeidersbarakken. Zijn achternaam was Charles. De ambtenaar van Burgerzaken waar Prince zich liet inschrijven meende dat Charles een voornaam was en vroeg: 'Waar kom je vandaan?'. De ambtenaar begreep Prince maar half. Sint Lucia? Nooit van gehoord. Op papier werd de naam Leuwsha. Daarmee kon Prince het verder doen.

Toen Albert zeven was, voegde moesje zich met de kinderen bij Prince in de stad. Tussen de arbeidersbarakken stonden bomen met roze en witte appeltjes. He was armoede troef in Suriname. Moesje stond wekelijks in de rij voor meel en rijst. Er was zelfs opstand geweest tegen het koloniale bewind. Revolutionair Anton de Kom had een adviesbureau geleid waar werkloze arbeiders zich over hun armoede konden beklagen, massa's mensen waren toegestroomd. Het adviesbureau was het koloniaal bestuur een doorn in het oog. Gouverneur Rutgers had De Kom in 1933 laten gevangennemen. Twee dagen later had een woedende menigte zijn vrijlating geëist, militairen vuurden met scherp. Er waren doden gevallen. Rutgers was door Den Haag teruggeroepen, zijn opvolger Johannes Kielstra beschikte over ervaring als ambtenaar in Nederlands-Indië. De Kom was op de boot gezet naar Nederland. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ging hij in het verzet en hij zou in een concentratiekamp sterven. Ook met vakbondsleider Louis Doedel had het gouvernement raad geweten. De pas aangestelde bewindsman pakte Doedel anders aan dan zijn voorganger oproerkraaijer De Kom. Kielstra had Doedel in het gesticht Wolfenbuttelt laten plaatsen; duur van de behandeling onbepaald. De activist sleet in het gekkenhuis zijn jaren en stierf er eenzaam.

Aan de armoede veranderde in die jaren dertig dus maar weinig. Albert at handenvol van de appeltjes om zijn honger te stillen. Zijn buik bolde op, moesje gaf hem een lepel castorolie. De olie smaakte bitter. Albert zat daarna wel een uur op de plee achter op het erf, met zijn neus dichtgeknepen en zijn voeten vungelend boven de grond. Moesje was wasvrouw. Uit school hielp Albert haar de emmers te vullen bij de erfkraan. Ook in de stad had Prince toen geen werk. Hij kon uren met een paar mannen achter de barak zitten rond een omgekeerd vat als tafel. Ze speelden kaart, op het vat stonden bekers en een fles drank. Als Albert stond te kijken, zei Prince streng: 'Ga naar binnen!' Maar binnen was het warm en schemerig, en er was niks te eten.